

نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در مدیریت فرهنگی شهرداری تهران^۱

لیلا نوروزی^۲
فاطمه عزیزآبادی فراهانی^۳
منصوره لولاآور^۴

چکیده

امروزه پیچیدگی روزافزون زندگی و کاهش توان مدیریت فرهنگی در حل مسائل شهری مورد چالش جدی قرار گرفته و اعمال مدیریت فرهنگی با مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد و استفاده از الگوهای اسلامی ایرانی می‌تواند جامعه را از مرحله‌ی محدود و نامتناسب عبور دهد. لذا این پژوهش با هدف بررسی نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در مدیریت فرهنگی شهرداری تهران صورت پذیرفت. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش اجرا از نوع پژوهش‌های توصیفی از شاخه همبستگی است. ابزار مورد استفاده، پرسشنامه‌ی محقق ساخته حاوی ۱۵ سؤال بود که روایی و پایایی آن مورد تأیید قرار گرفت. اطلاعات مورد نیاز از طریق تکمیل پرسشنامه با استفاده از روش نمونه‌گیری سیستماتیک هدفمند از ۱۵۰ نفر از مدیران عامل یا مدیران ارشد این سازمان‌ها در سال ۱۳۹۹ جمع‌آوری شد. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS و روش مدل‌یابی معادلات ساختاری و رویکرد حداقل مربعات جزئی انجام شد. نتایج نشان داد، فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد و ابعاد آن تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارد. بیشترین تأثیر فعالیت سمن‌ها بر بعد مطالعات اجتماعی، فرهنگی و سپس آموزش شهروندی بوده است. کمترین تأثیر سمن‌ها بر بعد برنامه‌ریزی فرهنگی بوده است. با توجه به نتایج، همکاری بهتر با دانشجویان و اساتید دانشگاهی به منظور چاپ کتب علمی اثربخش، کاربردی و تولید محتوای فرهنگی در فضای مجازی و همکاری با اشخاص برجسته در رسانه‌های اجتماعی به مدیران و برنامه‌ریزان این عرصه پیشنهاد شد.

واژگان کلیدی: مدیریت فرهنگی، سازمان‌های مردم‌نهاد، الگوهای اسلامی ایرانی.

- این مقاله از پایان‌نامه با عنوان «نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در مدیریت فرهنگی شهرداری تهران» در دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات استخراج شده است.
- کارشناس ارشد مدیریت فرهنگی، گرایش برنامه‌ریزی امور فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران Mehr_norozzi63@yahoo.com
- استادیار گروه مدیریت فرهنگی و رسانه دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران (نویسنده مسئول) f_farahany@yahoo.com
- استادیار دانشگاه تهران، تهران، ایران. Lolaavar@ut.ac.ir

۱. مقدمه و بیان مسئله

امروزه پیچیدگی روز افزون زندگی و کاهش توان مدیریت فرهنگی در حل مسائل شهری و از بین بردن یا تضعیف قوه استقلال و ابتکار عمل شهروندان مورد چالش جدی قرار گرفته و رشد و توسعه‌ی فرهنگی هر جامعه، مدیون مدیریت مدبرانه و مقتدرانه‌ای است که بتواند با اعمال مدیریت فرهنگی و استفاده از الگوهای اسلامی ایرانی، جامعه را از مرحله محدود و نامتناسب که فضای تنفس را تنگ کرده، عبور دهد و افراد آن جامعه را به بالندگی و توسعه برساند (گلشن پژوه، ۱۳۸۹: ۱۶). در واقع دستیابی به الگوی مناسب مدیریت فرهنگی یکی از چالش‌های جوامع بشری امروز است و هر جامعه‌ای بنا به اولویت‌ها و ضرورت‌های پیش روی خود در تلاش برای به روز رسانی الگوهای توسعه است. با توجه به ظهور مشکلات امروزی در شهرها ضرورت توجه به الگوهای نشأت گرفته از فرهنگ‌های سنتی، عرفی و مذهبی پیش از پیش احساس می‌شود و این رویکرد، راهکارهایی برای توانمندسازی هویت شهرهای امروز است. در کشور ما که از سابقه چند هزار ساله در تمدن و فرهنگ برخوردار است و از طرفی در تلاش برای معرفی الگوهای اسلامی برای سایر کشورهای دنیا است، توجه به هویت ملی و مذهبی پیش از پیش اهمیت یافته است (شریفی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۱۹). حال باید دید که چگونه می‌توان بر اساس فرهنگ و تمدن غنی ایرانی اسلامی و با در نظر گرفتن شرایط امروزی الگوهای مناسب‌تری برای مدیریت شهری به وجود آورد.

در جمهوری اسلامی ایران با پیروزی انقلاب اسلامی، مشارکت سیاسی، اقتصادی و اجتماعی مردم مورد توجه جدی قرار گرفت و با تثبیت انقلاب، این روند وارد مرحله‌ای نوین شده و با طرح مباحث جامعه مدنی به اوج خود رسیده است. علاوه بر آن، برنامه استراتژیک کشور در سال‌های اخیر، سازمان‌های مردم‌نهاد را مورد توجه ویژه خود قرار داده و بخش دولتی را مکلف به تقویت و تفویض نقش‌های بیشتر به آنها در فرآیند توسعه نموده است. سازمان‌های مردم‌نهاد به عنوان سازمان‌های غیررسمی در هر نظام اجتماعی با هدف جلب مشارکت مردم در تعیین سرنوشت خود از طریق توانمندسازی در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی می‌توانند نقش مؤثری را ایفا کرده و جایگاه ویژه‌ای در ارتقاء سطح آگاهی عمومی و توسعه نیروی انسانی داشته باشند. این سازمان‌ها به دلیل ارتباط تنگاتنگ با آحاد مختلف مردم و جلب اعتماد آنان می‌توانند در کنار دولت به عنوان بازوان اجرایی و یا فکری فعالیت کنند (گلشن پژوه، ۱۳۸۹: ۱۸). فعالیت سازمان‌های

مردم‌نهاد (NGOS) به عنوان روشی نو برای مشارکت و سهم‌پذیری شهروندان در تعیین سرنوشت خویش و اثرگذاری فعال در روند توسعه و چالش‌های حاصل از آن اهمیت ویژه‌ای یافته است. در باب اهمیت روزافزون این سازمان‌ها و کارکردهای آنها (به عنوان مؤسسات غیرسیاسی، غیرتجاری و غیرانتفاعی دارای شخصیت حقوقی و قانونی) موارد متعددی را می‌توان عنوان داشت که نقش آنها در ارائه پیشنهاد و راهکارهای مناسب در فرآیند برنامه‌ریزی مراجع دولتی و عمومی غیردولتی (نظیر شهرداری‌ها) و شناسایی و ارائه نقائص و مشکلات موجود به مراجع قانونی ذیربط از آن جمله است. به علاوه، وجود دستورات و موارد قانونی (نظیر آیین‌نامه سازمان‌های مردم‌نهاد مصوب ۸۴/۵/۸ هیأت دولت) باعث می‌شود؛ سازمان‌های مردم‌نهاد دارای پشتوانه‌های قانونی (واجد شخصیت حقوقی و رسمیت اداری)، صلاحیت تخصصی، اهلیت حقوقی (اهلیت طرح دعوی و اهلیت انعقاد معاهده و تفاهم‌نامه) و نیز شفافیت در حقوق و تکالیف باشند. همچنین حضور مردم، به ویژه در قالب تشکل‌های غیردولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد در فرآیند برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌ها بویژه در سطح شهرها؛ ضمن کاهش هزینه‌های مجموعه مدیریت شهری و افزایش رضایت شهروندان از عملکرد آنان، تحقق برنامه‌ها و طرح‌های تعریف شده در کوتاه‌ترین زمان ممکن را موجب خواهد شد (سلیمانی، ۱۳۹۵). از طرفی نیز این سازمان‌ها می‌توانند با ایجاد احساس با هم بودن، نقش آفرین بودن، مسئولیت در مقابل دیگران و ایجاد حس داشتن سرنوشت مشترک، تکالیف و حقوق شهروندی را موجب می‌شوند. به هر حال، طی سال‌های اخیر شاهد حضور گسترده سازمان‌های مردم‌نهاد در عرصه‌های مختلف کشور به عنوان یک واقعیت اجتماعی بوده‌ایم. بر این اساس تحقیق پیش رو جهت بررسی نقش سازمان‌های غیردولتی مردم‌نهاد در مدیریت فرهنگی شهرداری تهران انجام گرفته و در پی شناسایی و بکارگیری صحیح این پتانسیل‌هاست.

۲. اهداف و سؤالات پژوهش

هدف اصلی این تحقیق، بررسی نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در مدیریت فرهنگی شهرداری تهران و هر یک از ابعاد مشارکت فرهنگی، آموزش فرهنگی، برنامه‌ریزی فرهنگی، روابط عمومی و اطلاعات، مطالعات اجتماعی و فرهنگی و ارائه راهکارهای مناسب برای استفاده بهینه از ظرفیت سمن‌ها در مدیریت فرهنگی شهرداری می‌باشد.

- همچنین سؤال اصلی این پژوهش این است که نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در مدیریت فرهنگی شهرداری تهران چیست؟
- و سؤال‌های فرعی نیز به شرح ذیل می‌باشد:
- سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد مشارکت فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارند؟
  - سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد آموزش شهروندی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارند؟
  - سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد برنامه‌ریزی فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارند؟
  - سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد روابط عمومی و اطلاعات مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارند؟
  - سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد مطالعات اجتماعی و فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارند؟

۳. پیشینه پژوهش

پیرمردیان و همکاران (۱۳۹۸)، پژوهشی با عنوان «تحلیل سازمان‌های مردم‌نهاد و نقش آنها در افزایش ظرفیت توسعه گردشگری شهر یزد» انجام دادند. هدف از این تحقیق، شناسایی و تحلیل سازمان‌های مردم‌نهاد در افزایش ظرفیت توسعه گردشگری در شهر یزد بود. روش تحقیق «توصیفی-تحلیلی» و براساس داده‌ها و اطلاعات حاصل از مطالعه منابع کتابخانه‌ای، اسناد و نوشته‌های مربوط به بررسی و تکمیل پرسشنامه از ۵۰ نفر از اعضای ۵ سازمان مردم‌نهاد فعال و کارشناسان مربوطه می‌باشد که با بهره‌گیری از آزمون پیرسون و روش دلفی به تحلیل تأثیرگذارترین شاخص‌های مؤثر ظرفیت سازمان‌های مردم‌نهاد گردشگری در شهر یزد پرداخته شده است. نتایج تحقیق نشانگر این است که ضریب همبستگی پیرسون برابر با (۰/۲۹۲) بوده و بین ظرفیت سازمان‌های مردم‌نهاد با توسعه گردشگری شهر یزد رابطه معناداری وجود دارد. همچنین با بهره‌گیری از روش دلفی مشخص شد که شاخص‌های بالا بودن میزان اهمیت ظرفیت فرهنگی در توسعه سازمان‌های مردم‌نهاد گردشگری با میانگین ۳/۶۲ در رتبه اول،

تقویت و واگذاری گروه‌های محلی به سازمان‌های مردم‌نهاد گردشگری با میانگین ۳/۶ در رتبه دوم و ثبت ۱۲۰۰ نفر عضو متغیر و ۴۰۰ نفر عضو ثابت در انجمن گردشگری طبیعت پارسیان با میانگین ۳/۵ در رتبه سوم از تأثیرگذارترین عوامل سازمان‌های مردم‌نهاد در افزایش ظرفیت توسعه گردشگری یزد بوده است.

رمضانی قوام آبادی (۱۳۹۴) در مطالعه‌ی «تطبیقی وضعیت حقوقی سازمان‌های مردم‌نهاد در ایران و فرانسه از تأسیس تا فعالیت» بیان کرد، که سازمان‌های مردم‌نهاد یکی از اصلی‌ترین بازیگران غیردولتی شمرده می‌شوند که با کارکردهای مفیدشان دولتها، مقرراتی در خصوص تأسیس و فعالیت آنها تدوین کرده‌اند. این تحقیق در صدد تبیین موضوع تأسیس و فعالیت سمن‌ها در دو نظام حقوقی ایران و فرانسه است. در نظام حقوقی ایران، مقرراتی در زمینه‌ی تأسیس و فعالیت سمن‌ها وجود دارد که در مقایسه با نظام حقوقی فرانسه قدری سخت‌گیرانه است. نظارت پیشینی در زمان تأسیس، و نظارت پسینی بعد از تأسیس و هنگام فعالیت، جملگی موضوعاتی هستند که در این پژوهش به‌صورت مقایسه‌ای میان دو نظام حقوقی مطالعه می‌شوند. یکی از برجسته‌ترین آثار مترتب بر شناسایی شخصیت حقوقی برای این سازمان‌ها، سِمَت در دعواست. قانون جدید آیین دادرسی کیفری ایران با الهام از قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه گامی به جلو در جهت حمایت از حضور سمن‌ها در فرایند کیفری برداشته است. آنچه مهم می‌نماید تدوین قانونی جامع درباره‌ی تأسیس این سازمان‌ها با اقتباس از تجربه‌ی دیگر نظام‌های حقوقی از جمله نظام حقوقی فرانسه است تا از این راه، حضور و فعالیت این سازمان‌ها در زمینه‌های گوناگون تسهیل شود.

جوانی و همکاران (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای با عنوان «وضعیت سازمان‌های مردم‌نهاد و فرآیند شکل‌گیری، آثار و پیامدها (منطقه مورد مطالعه روستاهای شهرستان رشتخوار)» بیان کردند که سازمان‌های مردم‌نهاد محلی (سمن‌ها) به عنوان نمود مشارکت مردم، تحقق اهداف توسعه پایدار را هموار می‌سازند. هدف عمده‌ی تحقیق، بررسی شرایط و پیامدهای تشکیل سازمان‌های مردم‌نهاد محلی در روستاهای شهرستان رشتخوار بود. اطلاعات لازم برای تحقیق، از طریق مصاحبه نیمه ساختارمند با نمونه‌ای برگزیده از هیأت مؤسسين و اعضای فعال سازمان‌های مردم‌نهاد به دست آمده است. با استفاده از فرایند کدگذاری مرسوم نظریه بنیانی، متن به دست آمده از مصاحبه‌ها تحلیل شده و یافته‌های حاصل از تحلیل ساختاری ماتریسی شامل کدهای باز (۸۵ کد)، محوری (۲۴ کد) و انتخابی (۷ کد) تدوین شده است. با توجه به الگوی طراحی

شده، سازمان‌های مردم‌نهاد در مناطق روستایی شهرستان رشت‌خوار با اهداف و شرایط علی‌هم‌چون؛ عوامل اقتصادی، اجتماعی و نفوذ عوامل داخلی و خارجی و شرایط زمینه‌ای مشخص (شرایط بوم‌شناختی، فرهنگی، مذهبی و اعتقادی) به وجود می‌آیند و توسعه‌ی این سازمانها در مناطق مستعد روستایی به آثار اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی مختلفی منجر شده است. از مهم‌ترین مشکلات پیش روی این سازمانها در مناطق روستایی می‌توان به عدم درک کامل مردم از کارکرد سمن در روستا، کمبود بودجه، وجود فقر فرهنگی، تجربه ناموفق سمن‌های قبلی و وجود دیدگاه منفی به سمن‌ها در مناطق روستایی اشاره کرد.

عشیری و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی «نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در توسعه اجتماعی» پرداختند. روش بکار گرفته در این پژوهش کتابخانه‌ای و اسنادی است که منابع اطلاعاتی آن از منابع موجود در ذخایر انتشاراتی و مقاله‌های موجود در این زمینه تهیه و تدوین شده است. براساس یافته‌های پژوهش، مهم‌ترین موانع رشد و گسترش سازمان‌های مردم‌نهاد در ایران، عوامل ساختی، سازمانی و فردی می‌باشند و اساسی‌ترین مشکلی که این سازمانها در ایران با آن مواجه هستند، مشکل ثبت و اخذ مجوز است، علاوه بر این، مهم‌ترین مشکلی که سازمان‌های مردم‌نهاد در ایران و کشورهای توسعه‌یافته با آن مواجه هستند وابستگی بودجه‌ای است که به سازمان‌های دولتی و بخش خصوصی دارند. از طرفی دیگر، سازمان‌های مردم‌نهاد تنها زمانی می‌توانند مفید و موثر باشند که در تعامل دائم با سازمانها، دستگاه‌های دولتی و بخش خصوصی در برنامه‌های توسعه‌ای مشارکت داشته باشند.

در خصوص نقش سازمان‌های مردم‌نهاد تحقیقات مختلفی انجام شده است لیکن در خصوص نقش این سازمانها از حیث مدیریت فرهنگی در شهرداری تهران تحقیقی صورت نگرفته و این پژوهش می‌تواند کاربردی و در حوزه مدیریت شهری تهران راهگشا باشد.

۴. تعریف مفاهیم پژوهش

۴-۱. سازمان‌های مردم‌نهاد

درباره‌ی جایگاه و منشأ قانونی سازمان‌های مردم‌نهاد در ایران باید گفت که قانون تجارت را می‌توان اولین متن قانون دانست که زمینه‌ی قانونی تشکیل این نوع سازمانها در ایران را فراهم آورد. ماده ۵۸۲ قانون مذکور در این خصوص مقرر می‌دارد: «تشکیلات و مؤسساتی که برای

مقاصد غیرتجاری تأسیس شده یا بشنوند از تاریخ ثبت در دفتر مخصوصی که وزارت عدلیه تعیین خواهد کرد شخصیت حقوقی پیدا می‌کند». ماده ۵۸۵ قانون یاد شده، شرایط ثبت این تشکیلات و مؤسسات غیرتجاری مصوب ۱۳۳۷ که بر اساس همین ماده وضع شده است تا قبل از انقلاب اسلامی بر نحوه‌ی تشکیل و فعالیت این سازمان‌ها حکم فرما بود. اما بعد از آن قوانین و مقررات دیگری در این زمینه به تصویب رسیده‌اند که به همراه آیین‌نامه مذکور لازم‌الاجرا هستند.

ابتدا اصل ۲۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، وجود احزاب و تشکل‌های مردمی و جمعیت‌ها را مورد تأیید قرار داد. این اصل مقرر می‌دارد: «احزاب، جمعیت‌ها، انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده آزادند، مشروط بر اینکه اصول استقلال، آزادی، وحدت ملی، موازین اسلامی و اساس جمهوری اسلامی ایران را نقض نکنند. هیچ کس را نمی‌توان از شرکت در آنها منع کرد یا به شرکت در آنها مجبور ساخت».

سرانجام آیین‌نامه‌ی اجرائی تأسیس و فعالیت سازمان‌های غیردولتی در تاریخ ۱۳۸۱/۱/۲۷ به تصویب هیأت وزیران رسید که مقررات نسبتاً جامعی درباره تأسیس و فعالیت این نوع سازمان‌ها برقرار کرد. بعد از پایان قانون برنامه‌ی سوم توسعه، آیین‌نامه‌ی مذکور براساس اصل ۱۲۸ قانون اساسی در تاریخ ۱۳۸۴/۵/۸ به تصویب هیأت وزیران رسید که تاکنون لازم‌الاجرا می‌باشد (آجرلو و حاجی‌پور، ۱۳۹۴: ۲۵).

ویژگی‌های سازمان مردم‌نهاد عبارتند از:

۱. غیردولتی بودن: بدین معنی که تأسیس آنها بر اساس تصمیم دولتی و در چارچوب بودجه‌ی عمومی انجام نگیرد، بلکه اشخاص حقیقی یا حقوقی خصوصی مؤسس آنها باشند، البته سازمان‌های مردم‌نهاد و مجموعه‌ی دولت دارای ارتباط و اثرات دو جانبه‌ی می‌باشند (آجرلو و حاجی‌پور، ۱۳۹۴: ۲۱).

۲. غیرانتفاعی بودن: بدین معنی که دست یافتن به درآمد، سود و انجام فعالیت‌های تجاری و صنفی انتفاعی به منظور تقسیم منافع بین اعضا، مؤسسان، مدیران و کارکنان هدف سازمان نباشند، هرچند که این ویژگی، سازمان مردم‌نهاد را از دست‌یابی به درآمد برای اداره امور خود باز نمی‌دارد.

۳. تمایل به استقلال: بدین معنی که سازمان مردم‌نهاد سعی می‌کند، برای تحقق اهداف خود در چارچوب قوانین موضوعه تا حد ممکن از درجه استقلال بالایی برخوردار باشد

- و زیر نفوذ صاحبان قدرت و یا گرایش‌های مختلف قرار نگیرد.
۴. خود جوشی و نیاز طبیعی: سازمان‌های مردم نهاد بنا بر نیاز طبیعی ناشی از شرایط فکری، محیطی، انگیزش‌ها و خصوصیت‌ها و آرمان‌های مشترک افراد و جامعه و به صورت داوطلبانه و خود جوش و براساس اصل آزادی اراده اشخاص تأسیس و اداره می‌شوند.
۵. غیر سیاسی بودن: اهداف غیرسیاسی در بردارنده‌ی فعالیت است که مشمول ماده یک قانون احزاب نگردد.
۶. داوطلبانه بودن: سازمان‌های مردم نهاد به صورت داوطلبانه به وجود آمدند و از سویی این سازمان‌ها باید تابع قوانین و مقررات موجود باشند و از سویی دیگر، هیچ تشکیلات دولتی نباید در شرایط عادی، ایجاد و اداره و انحلال آنها را فرمان دهد. عضویت مردم در سازمان‌های غیر دولتی و داوطلبانه است.
۷. دارا بودن شخصیت حقوقی: سازمان‌های مردم نهاد در جریان تشکیل به ثبت می‌رسند و از شخصیت حقوقی برخوردار می‌شوند برخوردار می‌شوند بر خورداری از شخصیت حقوقی موجب جلب اعتماد مردم به آن‌ها می‌شود و علاوه بر آن می‌توانند با سازمان‌های دولتی قرارداد منعقد کنند و تسهیلات مختلفی نظیر تسهیلات بانکی و .... استفاده کنند.
۸. مدیریت مشارکتی: ماهیت مردمی سازمان‌های غیردولتی اقتضا می‌کند که فرآیند اداره‌ی آن از پائین به بالا و مشارکتی باشد.
۹. خودگردانی: سازمان‌های غیردولتی، از نظر مالی خود گردان هستند، هرچند آن‌ها از دولت، افراد خیر و سازمان‌های بین‌المللی کمک‌هایی دریافت می‌کنند، با این حال این کمک‌ها، نباید موجبات وابستگی‌شان به منابع کمک کننده را فراهم کند، به طوری که سازمان‌های غیردولتی از تعهدات اجتماعی و اهداف‌شان دور شوند. اهم اقدامات تکلیفی سازمان‌های مردم نهاد به این شرح می‌باشد: اقدامات اجرایی شامل (عضوگیری رسمی و غیر رسمی، برنامه‌ریزی و نظارت و ارزیابی، بهره‌وری، منابع طبیعی و محیط زیست، امور حمایتی: دستگیری از مستمندان، بیماران خاص، درآمدزایی: خیریه، نمایشگاه، تحقیقات، کمک‌ها، اطلاع‌رسانی: خبرنامه، پوسترها، اطلاعیه)، فرهنگ‌سازی شامل (برگزاری جلسه‌های مذهبی، تبلیغات و هنر و موسیقی، نقاشی، مسئولیت بخشی به مردم، ایجاد هویت فردی و جمعی، حفظ آثار باستانی و میراث

فرهنگی)، آموزش عمومی شامل (شرکت در کنفرانس‌های آموزشی، برگزاری کارگاه و سمینارهای آموزشی، تربیت نیروی متخصص، بازدید، سفر تحقیقاتی و اردو، سخنرانی عمومی و علمی، مشاوره کانون)، پژوهش شامل (نیازسنجی اجتماعی، افزایش کارایی، معرفی نمونه‌ها، روان‌کاوی نظرها)، ایجاد ارتباط با بخش‌های دولتی شامل (دادن مشورت و برگزاری جلسات مشترک، انجام پروژه مشترک، بیان اشکال‌ها و پیشنهاد در راستای بهبود امور و نظارت و کنترل پروژه‌های دولتی) (پیتر، ۲۰۰۱: ۱۷۱).

۲-۴. مدیریت فرهنگی

مدیریت فرهنگی به معنای سازماندهی و اداره امور و فعالیت‌های فرهنگی است. مدیریت فرهنگی نظیر هر نوع مدیریت سازمانی دیگری، الزامات خاص خود را دارد. بنابراین در مدیریت فرهنگی تمامی وظایف سازمانی مدیریت (سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت، هماهنگی، نظارت و ارزیابی) در قلمرو امور و فعالیت‌های فرهنگی صورت می‌گیرد (عزیزآبادی فراهانی، ۱۳۹۸: ۱۴۶).

مدیریت فرهنگی از آن روحانز اهمیت است که فرهنگ در زندگی افراد جامعه و ایجاد هویت ملی، نوآوری، کارآفرینی، سرمایه، فن‌آوری و غیره اهمیت بسیار دارد. تمامی موارد برشمرده زمانی به مرحله‌ی ظهور خواهند رسید که در باورها و ارزش‌های يك جامعه ریشه و حضور داشته باشند. از آنجا که هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی، ضرورت مدیریت محسوب می‌شوند، این دو بدون شناخت وضعیت موجود که مبتنی بر گذشته است امکان‌پذیر نمی‌باشد. مدیریت فرهنگی با اتکاء به ارزش‌های جامعه باید در پی اعتلای فرهنگ باشد و شرایطی را فراهم نماید که اهداف مورد نظر به گونه‌ای مطلوب حاصل شود. به طور کلی، امور فرهنگی برآورد علمی نیازهای فرهنگی جامعه و امکانات موجود و تعیین اقدامات مورد نیاز برای رفع نیازهای فرهنگی در یک دوره زمانی را به عهده می‌گیرد. ویژگی‌های مدیریت فرهنگی را باید در جایگاه منحصر به فرد محصولات و تولیدات فرهنگی و نقش حیاتی این محصولات در زندگی بشر و همچنین ظرافت و دقت بالایی که به لحاظ پیچیدگی کار و حساسیت عمومی باید در اینگونه فعالیت‌ها به خرج داد و نیز در اهمیت نقش مدیریت فرهنگی در ارتباط با کيان نظام اقتصادی و سیاسی جامعه و بالاخره در گستردگی روابط و ارتباطات انسانی در این حوزه کاری، جستجو کرد.

مدیریت سازمان‌های فرهنگی و وظایف مدیریتی در این سازمان‌ها با مدیریت سایر سازمان‌ها، وجوه مشترکی دارد به طوری که یافته‌های علمی ناشی از مطالعه و دانش مدیریت در سایر سازمان‌ها برای مدیران سازمان‌های فرهنگی قابل استفاده بوده و لازم است همه مدیران فرهنگی در سطوح مختلف سازمان، نسبت به وظایف، نقش‌ها و مهارت‌های مدیریتی و دستاوردهای علمی در این حوزه‌ها کاملاً آشنا بوده و آن را برای اثربخشی مدیریت به کار گیرند.

۳-۴. مشارکت فرهنگی

یکی از محورهای اصلی توسعه است. مشارکت فرهنگی شامل شرکت داوطلبانه، ارادی و آگاهانه افراد، گروه‌ها و سازمان‌های یک جامعه در ابعاد فرهنگی جامعه به منظور گسترش توسعه پایدار می‌باشد. مشارکت و دخالت مردم در تولید فرهنگ و ارتقای آن در بین گروه‌ها، تقویت هنر مردمی، تسهیل و تعامل فرهنگی در جوامع چند فرهنگی و افزایش وفاق اجتماعی در جوامع چند قومی از عرصه‌های مهم مشارکت فرهنگی است (سعیدی، ۱۳۸۲: ۱۲).

۴-۴. برنامه‌ریزی فرهنگی

برنامه‌ریزی فرهنگی، شامل طراحی مجموعه‌ای از رفتارها، کنش‌ها، واکنش‌ها، اقدامات و تدابیری برای مسائل فرهنگی براساس آینده‌ای محتمل و متصور می‌باشد. برنامه‌ریزی فرهنگی را نیز می‌توان کوشش آگاهانه، سنجیده و سازمان‌یافته برای ایجاد تغییر در وضع موجود و دستیابی به اهداف مختلف فرهنگی دانست.

۴-۵. آموزش شهروندی

منظور از آموزش شهروندی عبارت است از فرایند انتقال دانش‌ها، ارزش‌ها و نگرش‌های لازم برای مشارکت جامعه از یک نسل به نسل دیگر می‌باشد و کلید توسعه‌ی شهری آموزش شهروندی است.

۴-۶. مطالعات فرهنگی و اجتماعی

مطالعه‌ی معانی و رویه‌های زندگی روزمره و بررسی تمام مطالب اندیشیده شده و بیان شده در اجتماع به ویژه فرهنگ عامه‌ی جامعه می‌باشد.

۴-۷. روابط عمومی و اطلاع‌رسانی

یکی از نیازهای اساسی واحدهای روابط عمومی، دسترسی، طبقه‌بندی، پردازش و انتشار مناسب اطلاعات از طریق رسانه‌ها و دیگر ابزارهای اطلاع‌رسانی برای افزایش آگاهی و اثربخشی بر روی مخاطبان یک مجموعه‌ی سازمانی است و آنچه در حال حاضر در فرایند اطلاع‌رسانی به مخاطبان از اهمیت بسزایی برخوردار شده است، ضرورت آشنایی دست‌اندرکاران روابط عمومی‌ها با مدیریت اصولی انتشار و توزیع اطلاعات می‌باشد.

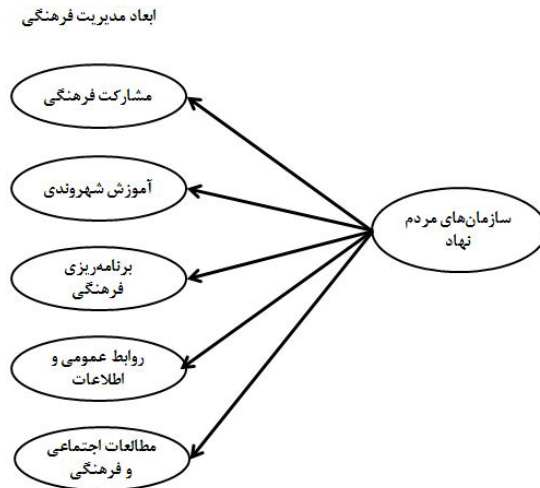
۴-۸. الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی

الگوهای رایج توسعه از لحاظ مبانی، عمدتاً بر پایه اومانیسیم و اصول غیر الهی هستند. مهم، لزوم بازشناسی الگوی پیشرفت است. بنابراین می‌بایست الگوی پیشرفت بومی خود را متکی بر مبانی اسلامی و فرهنگ ایرانی تعریف و ارائه نمود. تبیین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در همه عرصه‌ها بر مبنای تفکر و اندیشه اسلام است. به عبارت دیگر مبانی اسلام (سنت و منابع شریعت) اساس کار در طراحی این الگو می‌باشد و در تمامی مراحل این مبانی باید به صورت جامع و دقیق مد نظر قرار گیرد. بنابراین، لازمی این موضوع تحقیقات اسلامی، ارتباط وثیق و پیوسته با فضاهای تفکر و نیز رسوخ آن در میان نخبگان و گفتمان‌سازی در جامعه می‌باشد.

۹-۴. مدل مفهومی پژوهش

قابلیت دسترسی و جمع‌آوری اطلاعات این سازمان‌ها یکی از ابزارهایی است که می‌تواند حاکمیت هر کشوری را به چالش بکشاند و حتی وابستگی برخی از این سازمان‌ها به سازمان‌های بین‌المللی می‌تواند، مشروعیت یک نظام سیاسی را زیر سؤال ببرد. از سوی دیگر در صورت هدایت و مدیریت صحیح سمن‌ها و نظارت بیشتر بر عملکرد، آنها می‌توانند به بازوی حمایتی دولت تبدیل گردند. بنابراین با عنایت به وجود پتانسیل و ظرفیت موجود سازمان‌های مردم‌نهاد در سطح شهر تهران از یک سو و همچنین به دلیل گسترگی وظایف مدیریت فرهنگی شهرداری از سوی دیگر، پژوهش پیش‌رو انجام گرفته و بنا دارد بررسی نماید که آیا سازمان‌های مردم‌نهاد می‌توانند در مدیریت فرهنگی شهر تهران نقش داشته و از سمن‌ها به عنوان بازوی کمکی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران استفاده نمود. لذا با بررسی مبانی نظری و تجربی مدل

حاضر، با توجه به متغیرهای مستقل و وابسته و نقش آنها بر یکدیگر، طراحی شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

۶. روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از نظر شیوهی جمع‌آوری داده‌ها پیمایشی است و از نظر نوع و ماهیت تحقیق، توصیفی-همبستگی است. جامعه‌ی آماری این پژوهش سازمان‌های مردم‌نهاد شهر تهران می‌باشند. با توجه به هدف این پژوهش، از جدول مورگان برای تعیین حجم نمونه و همچنین روش نمونه‌گیری سیستماتیک و هدفمند استفاده شد. با توجه به اینکه تعداد سازمان‌های مردم‌نهاد در تهران تقریباً ۱۵۰۰ سازمان ثبت می‌باشد، با معیار معرف کار در حوزه فرهنگی و اجتماعی حدود ۲۴۵ سمن فعال انتخاب شده که در مجموع حدود ۱۵۰ سازمان مردم‌نهاد اجتماعی و فرهنگی به عنوان حجم نمونه تحقیق انتخاب شده و پرسشنامه‌ی پژوهش در میان مدیران عامل یا مدیران ارشد این سازمان‌ها توزیع گردید. همچنین با مراجعه به کتب مربوطه، مقالات مورد تأیید و جستجوهای اینترنتی مقالات پایگاه‌های مختلف، اطلاعات مورد نظر در رابطه با کلیات تحقیق و پیشینه تحقیق جمع‌آوری شد.

ابزار مورد استفاده در این پژوهش پرسشنامه بوده است که در سه بخش اصلی تنظیم گردید:

- بخش اول: شامل مقدمه و دعوت به همکاری می‌باشد.

- بخش دوم: شامل اطلاعات مورد نیاز در رابطه با متغیرها می‌باشد.

- بخش سوم: شامل مشخصات فردی پاسخگو می‌باشد.

پرسشنامه‌ای که توسط مدیران عامل و مدیران ارشد سازمان‌های مردم‌نهاد تکمیل شد، شامل سؤال‌های مربوط به سازمان‌های مردم‌نهاد و مدیریت فرهنگی است.

جهت بررسی روایی، پرسشنامه‌های تحقیق همراه با سؤال‌های پژوهش در اختیار اساتید راهنما و مشاور و دو نفر تن از متخصصان در سازمان‌های مردم‌نهاد قرار داده شد و بعد از کسب نظرات آنها و انجام اصلاحات لازم، روایی پژوهش تأیید گردید.

در این پژوهش جهت بررسی پایایی ابزار اندازه‌گیری (پرسشنامه) از روش آلفای کرونباخ توسط نرم افزار SPSS نسخه‌ی ۱۹ استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ متغیرهای مشارکت فرهنگی، آموزش شهروندی، برنامه‌ریزی فرهنگی، روابط عمومی و اطلاعات، مطالعات اجتماعی و فرهنگی به ترتیب برابر با ۰/۸۱۵، ۰/۹۰۸، ۰/۹۲۶، ۰/۸۷۷ و ۰/۸۹۱ محاسبه شد. از آزمون کلموگروف-اسمیرینف برای بررسی فرضیه نرمال بودن توزیع داده‌های پژوهش استفاده شد. همچنین برای برازش مدل تحقیق و بررسی سؤالات از مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار SmartPls استفاده شد.

در روش‌شناسی مدل معادلات ساختاری، ابتدا به ساکن لازم است تا روایی سازه مورد مطالعه قرار گرفته تا مشخص شود نشانگرهای انتخاب شده برای اندازه‌گیری سازه‌های مورد نظر خود از دقت لازم برخوردار هستند. یعنی آیا سؤال‌های برای اندازه‌گیری متغیرها درست انتخاب شده‌اند یا خیر؟ برای این منظور از تحلیل عاملی تأییدی استفاده می‌شود. در تحلیل عاملی تأییدی، پژوهشگر سعی می‌کند تأییدی بر یک ساختار عاملی مفروض بدست آورد. یعنی تعیین می‌کند که داده‌ها با یک ساختار عاملی معین که در فرضیه آمده هماهنگ است یا خیر. تحلیل عاملی تأییدی برای سنجش روایی شاخص‌های یک سازه در پرسشنامه نیز به کار گرفته می‌شود تا معلوم گردد هماهنگی و همسویی لازم بین شاخص‌ها (سؤال‌ها) وجود دارد. به بیان دیگر، تحلیل عاملی تأییدی، ابزاری است برای سنجش روایی پرسشنامه، یعنی پرسشنامه چیزی را اندازه بگیرد که برای اندازه‌گیری آن ساخته شده است. بار عاملی، مقدار عددی است که میزان شدت رابطه میان یک متغیر پنهان (سازه) و متغیر آشکار (شاخص) مربوطه را طی فرآیند تحلیل مسیر مشخص می‌کند. هر چه قدر مقدار بار عاملی یک شاخص در رابطه با یک سازه

مشخص بیشتر باشد، آن شاخص سهم بیشتری در تبیین آن سازه ایفا می‌کند. همچنین اگر بار عاملی یک شاخص منفی باشد، نشان دهنده‌ی تأثیر منفی آن در تبیین سازه مربوط دارد. به بیان دیگر سؤال مربوط به آن شاخص به صورت معکوس طراحی گشته است. بارهای عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی شاخص‌های یک سازه با آن سازه محاسبه می‌شوند که اگر این مقدار برابر و یا بیشتر از $0/4$ شود، مؤید این مطلب است که واریانس بین سازه و شاخص‌های آن از واریانس خطای اندازه‌گیری آن سازه بیشتر بوده و پایایی در مورد آن مدل اندازه‌گیری قابل قبول است (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳: ۴۷). نکته مهم در اینجاست که اگر محقق پس از محاسبه بارهای عاملی بین سازه و شاخص‌های آن با مقادیری کمتر از $0/4$ مواجه شد، باید آن شاخص‌ها (سؤال‌های پرسشنامه) را اصلاح نموده و یا از مدل پژوهش خود حذف نماید (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳: ۸۰).

۵-۱. معیارهای برازش مدل

۵-۱-۱. پایایی ترکیبی

از آنجایی که معیار آلفای کرونباخ یک معیار سنتی برای تعیین پایایی سازه‌ها می‌باشد، روش PLS معیار مدرن‌تری نسبت به آلفای کرونباخ به نام پایایی ترکیبی به کار می‌برد. این معیار توسط ورتس و همکاران (۱۹۷۴) معرفی شد و برتری آن نسبت به آلفای کرونباخ در این است که پایایی سازه‌ها، نه به صورت مطلق بلکه با توجه به همبستگی سازه‌هایشان با یکدیگر محاسبه می‌گردد. در نتیجه برای سنجش بهتر پایایی در روش PLS، هر دوی این معیارها به کار برده می‌شوند. برخی محققین معیار پایایی ترکیبی (CR) را با Rho نیز معرفی می‌کنند. در صورتی که مقدار CR برای هر سازه بالای $0/7$ شود، نشان از پایایی درونی مناسب برای مدل‌های اندازه‌گیری دارد و مقدار کمتر از $0/6$ عدم وجود پایایی را نشان می‌دهد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳: ۸۰).

۵-۱-۲. روایی همگرا

روایی همگرا دومین معیاری است که برای برازش مدل‌های اندازه‌گیری در روش PLS به کار برده می‌شود. معیار AVE نشان‌دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین هر سازه با

شاخص‌های خود است. به بیان ساده‌تر AVE میزان همبستگی یک سازه با شاخص‌های خود را نشان می‌دهد که هر چه این همبستگی بیشتر باشد، برازش نیز بیشتر است. فورنل و لارکر^۱ (۱۹۸۱) معیار AVE (میانگین واریانس استخراج شده) را برای سنجش روایی همگرا معرفی کرده و اظهار داشتند که در مورد AVE، مقدار بحرانی عدد ۰/۵ است، بدین معنی که مقدار AVE بالای ۰/۵ روایی همگرای قابل قبول را نشان می‌دهد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳: ۱۳۷).

۳-۱-۵. روایی واگرا

در نهایت روایی واگرا سومین معیار سنجش برازش مدل‌های اندازه‌گیری در روش PLS است. همانطور که در شکل ۱ آمده است، روایی واگرا در PLS از دو طریق سنجیده می‌شود:

۱. روش بارهای عاملی متقابل (مقایسه میزان همبستگی بین شاخص‌های یک سازه با آن سازه در مقابل همبستگی آن شاخص‌ها با سازه‌های دیگر) و ۲. روش فورنل و لارکر^۲ (مقایسه میزان همبستگی یک سازه با شاخص‌هایش در مقابل همبستگی آن سازه با سایر سازه‌ها).

در این پژوهش از روش فورنل و لارکر برای بررسی روایی واگرا استفاده شد. این روش میزان رابطه‌ی یک سازه با شاخص‌هایش در مقایسه رابطه آن سازه با سایر سازه‌ها است. به طوری که روایی واگرای قابل قبول یک مدل حاکی از آن است که یک سازه در مدل تعامل بیشتری با شاخص‌های خود دارد تا با سازه‌های دیگر (یعنی مربع مقدار ضرایب همبستگی بین سازه‌ها) در مدل باشد. در PLS، بررسی این امر به وسیله یک ماتریس صورت می‌پذیرد که خانه‌های این ماتریس حاوی مقادیر ضرایب همبستگی بین سازه‌ها و جذر مقادیر AVE مربوط به هر سازه است (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳: ۸۴).

۴-۱-۵. برازش مدل (پایایی و روایی در PLS در مدل ساختاری)

در این پژوهش برای بررسی برازش مدل ساختاری از دو مورد ضرایب معناداری Z و معیار R Squares یا R^2 استفاده شده است.

R^2 (ضریب تعیین) معیاری است که برای متصل کردن بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری

1. Fornell & Larcker

2. The Fornell – Larcker Criterion

مدل‌سازی معادلات ساختاری به کار می‌رود و نشان از تأثیری دارد که یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا می‌گذارد. یکی از مزیت‌های اصلی روش PLS این است که این روش قابلیت کاهش خطاها در مدل‌های اندازه‌گیری و یا افزایش واریانس بین سازه و شاخص‌ها را دارد. محقق می‌تواند با اطلاعاتی که در خروجی نرم افزار Smart PLS می‌آید، این موضوع را کنترل نماید. یکی از معیارهای مفید در این مورد، مقدار R^2 در مورد متغیرهای درون‌زای مدل است. هر چه مقدار R^2 مربوط به سازه‌های درون‌زای یک مدل بیشتر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. چین (۱۹۹۸) سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 معرفی می‌کند. بنابراین ضعیف، متوسط و قوی بودن برازش بخش ساختاری مدل به وسیله معیار R^2 تعیین می‌شود (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳: ۹۱).

۲-۵. ارزیابی برازش بخش کلی

معیار Gof^1 یا شاخص نیکویی برازش مربوط به بخش کلی مدل‌های معادلات ساختاری است. بدین معنی که توسط این معیار، محقق می‌تواند پس از بررسی برازش بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل کلی پژوهش خود، برازش بخش کلی را نیز کنترل نماید. معیار Gof توسط تننهاوس و همکاران^۲ (۲۰۰۴) ابداع گردید و وتزلس^۳ و همکاران (۲۰۰۹) سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای Gof معرفی نمودند (کلاتری، ۱۳۸۸).

۷. یافته‌های پژوهش

الف) یافته‌های توصیفی

بر اساس اطلاعات گردآوری شده، ۸۳ نفر از افراد مورد مطالعه را مردان با ۵۵ درصد و تعداد ۶۷ نفر معادل ۴۵ درصد نمونه را زنان تشکیل داده‌اند. اکثریت افراد در بازه سنی ۳۶ تا ۴۵ سال با فراوانی ۷۱ نفر معادل ۴۷ درصد قرار دارند. کمترین فراوانی از نظر سنی مربوط به افراد

1. Goodness of Fit
2. Tenenhaus et al
3. Watzel

۲۵ تا ۳۵ سال می‌باشند که تعداد آنها ۱۳ نفر و معادل ۹ درصد از پاسخ‌دهندگان است. از بین پاسخ‌دهندگان بیشتر فراوانی تحصیلات مربوط به افراد دارای تحصیلات لیسانس که ۷۹ نفر و معادل با ۵۳ درصد بودند و کمترین فراوانی مربوط به تحصیلات دکترا که ۶ نفر و معادل با ۴ درصد می‌باشند.

ب) یافته‌های استنباطی

با بررسی سطوح معناداری آزمون کلموگراف-اسمیرینف در جدول ۱ مشاهده می‌شود، سطح معناداری هر شش متغیر کوچکتر از ۰/۰۵ است. به عبارت دیگر هر شش متغیر به شکل معناداری از توزیع نرمال انحراف دارند و متغیرها دارای توزیع نرمال نمی‌باشند.

جواب سؤال اصلی پژوهش

۱. با توجه به آزمون‌های آماری و نتایج حاصله، به سؤال اصلی پژوهش نیز پاسخ داده می‌شود و می‌توان گفت فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارد.

جواب سؤالات فرعی پژوهش

۲. در این پژوهش فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد تأثیر معناداری بر مشارکت فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری دارد. نتایج این پژوهش با پژوهش دماری و همکاران (۱۳۹۳) همخوانی دارد.
۳. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد بر آموزش شهروندی مدیریت فرهنگی شهرداری تأثیر مثبت دارد که با نتایج پژوهش دماری و همکاران (۱۳۹۳) همخوانی دارد.
۴. نتایج این پژوهش نشان داد که فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد بر برنامه‌ریزی فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران تأثیر مثبت دارد که با نتایج پژوهش‌های حسین‌پور (۱۳۹۵) و رحیمی خورشیدوند (۱۳۸۸) همخوانی دارد.
۵. نتایج این پژوهش نشان داد که فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد بر بعد روابط عمومی

و اطلاعات مدیریت فرهنگی شهرداری تهران تأثیر گذار بوده که با پژوهش حسین پور (۱۳۹۵) همخوانی دارد.

۶. نتایج این پژوهش نشان داد که فعالیت‌های سازمان‌های مردم نهاد تأثیر مثبتی بر مطالعات اجتماعی و فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارد که با پژوهش رحیمی خورشیدوند (۱۳۸۸) همخوانی دارد.

جدول ۱. نتایج حاصل از نرمال بودن توزیع داده‌ها

نتیجه آزمون	سطح معناداری آزمون (sig)	آماره آزمون K-S	حجم نمونه	متغیرها
غیر نرمال	۰/۰۰	۲/۶۹۱	۱۵۰	مشارکت فرهنگی
غیر نرمال	۰/۰۰	۲/۱۹۶	۱۵۰	آموزش شهروندی
غیر نرمال	۰/۰۰	۲/۷۷۷	۱۵۰	برنامه‌ریزی فرهنگی
غیر نرمال	۰/۰۰	۲/۷۰۶	۱۵۰	روابط عمومی و اطلاعات
غیر نرمال	۰/۰۰	۲/۵۱۲	۱۵۰	مطالعات اجتماعی و فرهنگی
غیر نرمال	۰/۰۰	۳/۰۰۶	۱۵۰	مدیریت فرهنگی شهرداری تهران

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج جدول ۲، شاخص کفایت نمونه‌گیری (KMO) ۰/۸۷۴ محاسبه شد که مقدار مناسبی می‌باشد و نشان می‌دهد، نمونه‌گیری از کفایت لازم برخوردار است (مومنی و فعال قیومی، ۱۳۸۶). سطح معناداری آماره کای دو برای شاخص بارتلت نیز صفر می‌باشد که وضعیت این شاخص نیز مناسب نشان می‌دهد.

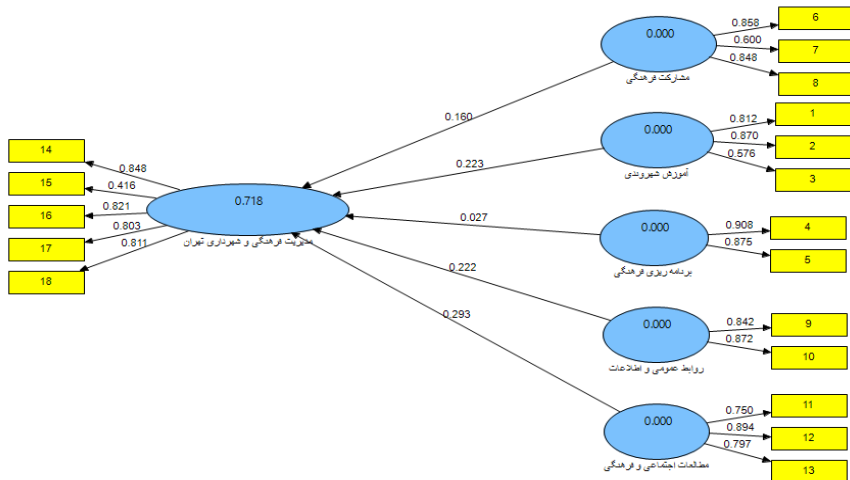
جدول ۲. نتایج آزمون KMO و Bartlett

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		۰/۸۷۴
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	۲۱۷۰۹/۳۳۲
	Df	۸۲۰
	Sig.	۰/۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

یکی از دلایل استفاده از رویکرد حداقل مربعات جزئی (PLS) در روش معادلات ساختاری (SEM)، داده‌های غیر نرمال می‌باشد (داوری و رضازاده، ۱۳۹۳) و همانطور که در مشاهده شد در این پژوهش، متغیرها به شکل معناداری از توزیع نرمال انحراف دارند.

نتایج حاصل از بررسی تحلیل عاملی تأییدی در شکل ۲ مشاهده می‌شود بار عاملی تمام نشانگرها بالاتر از ۰/۴ می‌باشد.

شکل ۲. مدل تحقیق در حالت ضرایب استاندارد (β)

همانطور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، مقدار مربوط به پایایی ترکیبی یا CR برای تمامی ابعاد مدل تحقیق بالای ۰/۷ می‌باشد و بیانگر این موضوع است که مدل اندازه‌گیری دارای پایایی درونی مناسبی می‌باشد. همچنین مقادیر روایی همگرا یا AVE برای مدل این تحقیق بالاتر از ۰/۵ می‌باشد که نشان دهنده‌ی روایی همگرای قابل قبول می‌باشد.

جدول ۳. پارامترهای مدل اندازه‌گیری

متغیر	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی (CR)	روایی همگرا (AVE)
مشارکت فرهنگی	۰/۷۳۲	۰/۸۰۲	۰/۵۸۲
آموزش شهروندی	۰/۷۴۳	۰/۸۸۵	۰/۷۹۴
برنامه ریزی فرهنگی	۰/۸۴۱	۰/۸۴۷	۰/۷۳۵
روابط عمومی و اطلاعات	۰/۸۰۳	۰/۸۶۵	۰/۵۷۴
مطالعات اجتماعی و فرهنگی	۰/۷۶۸	۰/۸۱۷	۰/۶۰۴
مدیریت فرهنگی شهرداری تهران	۰/۷۴۶	۰/۸۵۵	۰/۶۶۵

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از بررسی روایی واگرا در جدول ۴ نشان می‌دهد، مقدار جذر AVE متغیرهای

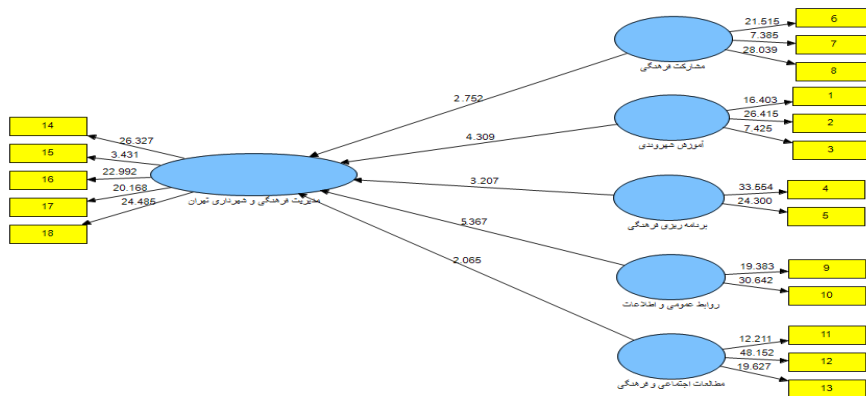
مکنون که در خانه‌های موجود در قطر اصلی ماتریس قرار گرفته‌اند، از مقدار همبستگی میان آن‌ها که در خانه‌های زیرین و چپ قطر اصلی ترتیب داده شده‌اند، بیشتر است. از این رو می‌توان اظهار داشت که سازه‌ها (متغیرهای مکنون) در مدل، تعامل بیشتری با شاخص‌های خود نسبت به سازه‌های دیگر دارند. به بیان دیگر، روایی واگرایی مدل در حد مناسبی است.

جدول ۴. ماتریس سنجش روایی واگرا به روش فورنل و لارکر

سازه‌ها	مشارکت فرهنگی	آموزش شهروندی	برنامه ریزی فرهنگی	مدیریت فرهنگی شهرداری تهران	مطالعات اجتماعی و فرهنگی	روابط عمومی و اطلاعات
مشارکت فرهنگی	۰/۷۶۳					
آموزش شهروندی	۰/۷۰۲	۰/۸۹۱				
برنامه ریزی فرهنگی	۰/۷۵۴	۰/۷۳۳	۰/۸۵۷			
مدیریت فرهنگی شهرداری تهران	۰/۷۰۲	۰/۷۱۹	۰/۷۲۴	۰/۸۱۵		
مطالعات اجتماعی و فرهنگی	۰/۷۸۲	۰/۸۰۱	۰/۷۹۵	۰/۷۷۹	۰/۷۷۷	
روابط عمومی و اطلاعات	۰/۸۱۵	۰/۶۳۵	۰/۷۵۱	۰/۷۰۱	۰/۶۹۹	۰/۷۵۷

مأخذ: یافته‌های پژوهش

همانگونه که در شکل ۳ و جدول ۵ مشخص است، تمامی ضرایب معناداری Z از ۱/۹۶ بیشتر هستند که این امر معنادار بودن روابط میان متغیرها و برازش مدل ساختاری را نشان می‌دهد.

شکل ۳. مدل تحقیق در حالت ضرایب معناداری (مأخذ: یافته‌های پژوهش)

جدول ۵. برازش مدل ساختاری با استفاده از ضرایب معناداری Z

رابطه‌ی میان متغیرها	ضرایب معناداری Z
مشارکت فرهنگی	مدیریت فرهنگی شهرداری تهران
آموزش شهروندی	مدیریت فرهنگی شهرداری تهران
برنامه‌ریزی فرهنگی	مدیریت فرهنگی شهرداری تهران
روابط عمومی و اطلاعات	مدیریت فرهنگی شهرداری تهران
مطالعات اجتماعی و فرهنگی	مدیریت فرهنگی شهرداری تهران

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با توجه به مدل تحقیق در حالت ضرایب استاندارد، ضریب تعیین برای متغیر مدیریت فرهنگی شهرداری تهران برابر با $0/718$ بوده و با توجه به اینکه این مقدار بیشتر از $0/67$ است، حکایت از برازش قوی مدل ساختاری دارد. در این پژوهش، مقدار شاخص نیکویی برازش (Gof) معادل $0/687$ برآورد شد که نشان از برازش بسیار مناسب مدل کلی می‌باشد.

پس از بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری، مدل ساختاری و مدل کلی، محقق اجازه می‌یابد که به بررسی سؤال‌های تحقیق خود پرداخته و به یافته‌های پژوهش برسد. ضرایب معناداری مسیرهای مدل نشان می‌دهند که آیا فرضیه‌های تحقیق معنادار هستند یا خیر. در صورتی که مقدار این اعداد (t-value) از $1/96$ بیشتر شود، نشان از صحت رابطه‌ی بین سازه‌ها و در نتیجه پاسخ به سؤال‌های پژوهش در سطح اطمینان 95% است.

با استفاده از ضریب معناداری Z، مسیر میان دو متغیر پنهان مشخص می‌شود، اما اینکه چه مقدار از تغییرات یک متغیر پنهان توسط متغیر پنهان دیگر تبیین می‌شود، با استفاده از ضریب مسیر استاندارد (β) مشخص می‌شود. این ضریب باید در قسمت یافته‌های پژوهش همراه با ضریب معناداری Z مربوط به هر فرضیه ذکر شود تا تفسیر نتایج تحقیق میسر گردد (داوری و رضازاده، $1393: 155$). با استفاده از شکل‌های ۳ و ۴ و استخراج ضریب مسیر (β) و ضریب معناداری Z، نتایج حاصل از بررسی سؤال‌ها در جدول ۶ آمده است.

جدول ۶. نتایج تجزیه و تحلیل حداقل مربعات جزئی (PLS) برای سؤال‌های پژوهش

سؤال‌ها	ضریب مسیر (β)	آماره t	تأیید
سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد مشارکت فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارد؟	$0/160$	$2/752$	تأیید

تأیید	۴/۳۰۹	۰/۲۲۳	سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد آموزش شهروندی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارد؟
تأیید	۳/۲۰۷	۰/۰۲۷	سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد برنامه ریزی فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارد؟
تأیید	۵/۳۶۷	۰/۲۲۲	سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد عدالت فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارد؟
تأیید	۲/۰۶۵	۰/۲۹۳	سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد مطالعات اجتماعی و فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارد؟

مأخذ: یافته‌های پژوهش

۷. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در این پژوهش با استفاده از نظرات مدیران عامل و ارشد سازمان‌های مردم‌نهاد شهر تهران، تأثیر سازمان‌های مردم‌نهاد در مدیریت فرهنگی شهرداری تهران مورد آزمون قرار گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل معادلات ساختاری استفاده شد و خلاصه نتایج بررسی سؤال‌های به شرح ذیل می‌باشد.

نتایج حاصل از بررسی سؤال‌های پژوهش

- سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد مشارکت فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارد؟

با برقراری آزمون مورد نظر، فرض محقق با سطح معناداری ۰/۰۰ تأیید شده است. بنابراین هرچه مشارکت سمن‌ها در حوزه‌های مدیریت فرهنگی شهرداری تهران انجام گردد در ایجاد تعامل دو سویه تأثیر بیشتری خواهد داشت و تأثیر معناداری بر مشارکت فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری دارد.

- سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد آموزش شهروندی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارد؟

فرض محقق با سطح معناداری ۰/۰۰ تأیید شده است. بنابراین ارتقا و سطح دانش سمن‌ها، بر عملکرد و کارایی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران اثرگذار خواهد بود.

- سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد برنامه‌ریزی فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارد؟

فرض محقق با توجه به حوزه‌های مختلف فعالیت در عرصه‌ی سمن‌ها که زمینه‌هایی مانند علمی، خیریه، ورزشی، فرهنگی، آسیب‌های اجتماعی و زیست محیطی است، مخاطبان متفاوت را نیز به همراه دارد و تأثیر و ارتباط معناداری در برنامه‌ریزی‌های مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارد که این امر با آزمون فرضیه‌ی مورد نظر، با سطح معناداری ۰/۰۰ تأیید شده است.

- سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد عدالت فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارد؟ این فرض نیز با سطح معناداری ۰/۰۰ تأیید شده است. بنابراین سرعت عملکرد روابط عمومی سمن‌ها در عملکرد مدیریت فرهنگی شهرداری تهران اثرگذار است.

- سازمان‌های مردم‌نهاد چه نقشی در بعد مطالعات اجتماعی و فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران دارد؟

این فرض نیز با سطح معناداری ۰/۰۰ تأیید شده است. اثربخشی و کاربرد مطالعات اجتماعی سازمان‌های مردم‌نهاد در راستای توسعه بعد مطالعات مدیریت فرهنگی شهرداری تهران اثرگذار است.

۸. پیشنهادهای پژوهش

با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

۱- با توجه به اینکه در این پژوهش، فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد بر بعد مشارکت فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران تأثیرگذار است. پیشنهاد می‌گردد:

- انجام برنامه‌ریزی‌های لازم و مهیا کردن امکانات مربوطه به منظور مشارکت در انجام فعالیت‌های فرهنگی و خدمات به آسیب‌دیدگان ناشی از حوادث غیرمترقبه همچون سیل، زلزله و آتش سوزی و

- مشارکت در عمران و آبادانی محله‌ها در حوزه‌های مختلف فرهنگی و اجتماعی و انجام کارهای عام‌المنفعه به خصوص در مناطق محروم تهران.

۲- با توجه به اینکه در این پژوهش فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد بر بعد آموزش شهروندی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران تأثیرگذار است، لذا تولید محتواهای فرهنگی در فضای مجازی (اینستاگرام و تلگرام) توسط سازمان‌های مردم‌نهاد و همکاری با اشخاص

برجسته در رسانه‌های اجتماعی به منظور ترویج فعالیت‌های این سازمان‌ها پیشنهاد می‌گردد.
۳- با توجه به اینکه در این پژوهش فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد بر بعد برنامه‌ریزی فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران تأثیرگذار است، پیشنهاد می‌گردد؛ فعالیت‌های آموزشی داوطلبانه توسط سازمان‌های مردم‌نهاد در مقاطع و فواصل مختلف سال برنامه‌ریزی و اجرا گردد.

۴- با توجه به اینکه در این پژوهش فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد بر بعد روابط عمومی و اطلاعات مدیریت فرهنگی شهرداری تهران تأثیرگذار است، استفاده از ابزار و فعالیت‌های تبلیغاتی در سطح شهر (بروشور و بیلبورد) به منظور گسترش آگاهی مردم نسبت به فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد پیشنهاد می‌گردد.

۵- با توجه به اینکه در این پژوهش فعالیت‌های سازمان‌های مردم‌نهاد بر بعد مطالعات اجتماعی و فرهنگی مدیریت فرهنگی شهرداری تهران تأثیرگذار است، همکاری با دانشجویان و اساتید دانشگاهی به منظور چاپ کتب علمی اثربخش و کاربردی در راستای توسعه فعالیت‌های انتشاراتی توسط سازمان‌های مردم‌نهاد پیشنهاد می‌گردد.

منابع

۱. آجرلو، اسماعیل و حاجی پور، جواد (۱۳۹۴). نظام‌های حقوقی حاکم بر تأسیس و اداره سازمان‌های مردم‌نهاد در جمهوری اسلامی ایران، تهران: مؤسسه عهد نو، صص ۲۰-۵۸.
۲. پیرمردیان، زهرا؛ کلانتری خلیل‌آباد، حسین و شمس‌الدینی، علیرضا (۱۳۹۸). «تحلیل سازمان‌های مردم‌نهاد و نقش آنها در افزایش ظرفیت توسعه گردشگری شهر یزد»، فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، دوره ۱۱، شماره ۴، صص ۴۶۳-۴۴۹.
۳. جوانی، خدیجه؛ بوزرجمهری، خدیجه؛ شایان، حمید و قاسمی، مریم (۱۳۹۶). «وضعیت سازمان‌های مردم‌نهاد در روستاها: فرآیند شکل‌گیری، آثار و پیامدها منطقه مورد مطالعه روستاهای شهرستان رشت‌خوار»، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره ۸، شماره ۱، صص ۱۵۷-۱۵۵.
۴. رحیمی خورشیدوند، بی‌نام (۱۳۸۸). «بررسی نقش مشارکت سازمان‌های مردم‌نهاد در برقراری نظم و امنیت، دو ماهنامه توسعه انسانی پلیس»، دوره ۶، شماره ۲۵، صص ۳۳-۴۲.
۵. داوری، علی و رضازاده، آرش (۱۳۹۳). مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم افزار PLS، سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ دوم.
۶. دمازی، بهزاد؛ حیدرنیا، محمدعلی و رهبری بناب، مریم (۱۳۹۹). «نقش و عملکرد سازمان‌های مردم‌نهاد در حفظ و ارتقای سلامت جامعه»، پایش، دوره ۱۳، شماره ۵، صص ۵۴۱-۵۵۰.
۷. رضانی قوام‌آبادی، محمدحسین (۱۳۹۴). «مطالعه تطبیقی وضعیت حقوقی سازمان‌های مردم‌نهاد در ایران و فرانسه؛ از تأسیس تا فعالیت»، مجله حقوق تطبیقی، دوره ۶، شماره ۲، صص ۵۴۱-۵۶۷.
۸. سلیمانی، رضا (۱۳۹۵). «نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در پیشگیری از جرم»، اولین همایش ملی آینده‌پژوهی، علوم انسانی و امنیت اجتماعی، خرم‌آباد.
۹. سعیدی، رحمان (۱۳۹۲). تکنیک‌های روابط عمومی، تهران: انتشارات سمت.
۱۰. شریفی، عبدالجلیل؛ کشاورزی، حشمت؛ شاهرخیان، علیرضا و کشاورز، اسماعیل (۱۳۹۶). «جایگاه مدیریت شهری در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت»، مدیریت شهری نوین، دوره ۵، شماره ۱۷، صص ۱۱۹-۱۳۴.

۱۱. عشایری، طاها؛ سعادت‌تی، موسی؛ یاحقی امجد، عشرت و شکری، نسرین (۱۳۹۵). «بررسی نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در توسعه اجتماعی»، اولین کنگره ملی توانمندسازی جامعه در حوزه جامعه‌شناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی و فرهنگی، تهران، <https://civilica.com/doc/509883>.
۱۲. عزیزآبادی فراهانی، فاطمه (۱۳۹۸). «توسعه فرهنگی و رسانه ملی، ایران»، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات، صص ۱۴۶-۱۴۹.
۱۳. کلانتری، خلیل (۱۳۸۸). مدلسازی و معادلات ساختاری در تحقیقات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، انتشارات فرهنگ صبا، چاپ اول.
۱۴. گلشن پژوه، محمدرضا (۱۳۸۹). راهنمای سازمان‌های غیر دولتی، موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات، تهران: انتشارات ابرار معاصر، چاپ اول، صص ۱۶-۱۸.
۱۵. مومنی، منصور؛ فعال قیومی، علی (۱۳۸۶). تحلیل‌های آماری با استفاده از SPSS. دانشکده مدیریت دانشگاه تهران: نشر نو، چاپ دوم.
16. Tenenhaus, M., Amato, S., & Esposito Vinzi, V (2004), "A Global Goodness-of-Fit Index for PLS Structural Equation Modeling, Proceedings of the XLII SIS Scientific Meeting", Vol. Contributed Papers, CLEUP, Padova, pp. 739-742.
17. Werts, C.E., Linn, R.L., & Joreskog, K., G (1974), "Intra Class Reliability Estimates; Testing Structural Assumptions", Educational and Psychological Measurement, 34(1), 177.
18. Wetzels, R., Raaijmakers, J. G. W., Jakab, E., & Wagenmakers, E.-J (2009), "How to Quantify Support for and Against the Null Hypothesis: A Flexible WinBUGS Implementation of a Default Bayesian t-Test", Psychonomic Bulletin & Review, 16: 752-760.
19. Peter, H (2001), "International Information": Volume Two, Documents, Publications, and Electronic Information of International Organizations, 2nd Edition. 2. p. 171. ISBN 978-1563088087.